

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Interview met van Schendelen: hoogleraar Politiek en Bedrijfsleven

Vonk, P.

Citation

Vonk, P. (1994). Interview met van Schendelen: hoogleraar Politiek en Bedrijfsleven. *Bestuurskundige Berichten*, 9(2), 7. Retrieved from <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3233785>

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3233785>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Bedrijvenkringen in Nederland

Pauline Vonk

In het veld van openbaar bestuur en bedrijfsleven hebben zich de laatste jaren een aantal ontwikkelingen voorgedaan die gevolgen hebben voor de machtsverhoudingen tussen beide actoren. De reorganisatie van de structuur van het openbare bestuur kan daarbij als belangrijkste ontwikkeling worden gezien. Door decentralisatie en deconcentratie vindt overdracht plaats van taken en/of bevoegdheden van de centrale overheid naar de daaronderliggende bestuurlijke niveaus. Een voorbeeld is de totstandkoming van de regio Rijnmond. Gelijksortige processen zijn gaande in de regio Den Haag ('Haaglanden'), Amsterdam (ROA) en Utrecht. Wanneer de trend van decentralisatie en deconcentratie zich doorzet kan dat gevolgen hebben voor de machtspositie en de relatie tussen de centrale overheid en de daaronderliggende overheden, zoals gemeenten en provincies. Door overheveling van taken en bevoegdheden naar andere overheden kunnen deze hun positie ten opzichte van de centrale overheid versterken.

Deze recente (machts-)verschuivingen op het politiek-bestuurlijke niveau kunnen leiden tot (machts-)verschuivingen tussen ondernemersorganisaties. In Nederland is namelijk op vele vlakken sprake van een verstrengelde relatie tussen het openbaar bestuur en het bedrijfsleven. Verschuivingen op het politieke niveau leiden tot verschuivingen op het bedrijfsniveau. Wanneer men er immers vanuit gaat dat ondernemers- en ondernemingsorganisaties proberen het overheidsbeleid te beïnvloeden op één of meerdere niveaus, dan zal een herindelings van deze bestuurlijke niveaus leiden tot een aandachtsverschuiving bij deze organisaties naar andere niveaus.

De aanpassing van ondernemersorganisaties aan de politiek-bestuurlijke veranderingen hoeft niet zonder slag of stoot te gaan. Concurrentie tussen bestaande, maar ook nieuwe organisaties over wie waar welke taken mag uitvoeren is niet ondenkbaar. In het huidige

Het veld tussen het openbaar bestuur en bedrijfsleven

reorganisatieproces zijn lokale en regionale ondernemersorganisaties een belangrijke concurrenten (aan het worden) van bijvoorbeeld nationale ondernemersorganisaties zoals het VNO, NCW, KNOV en NCOV. De lokale en regionale organisaties zijn een belangrijke concurrent aangezien zij dicht bij de steeds meer relevant wordende lokale en regionale besturen staan. Dat wil echter niet zeggen dat deze organisaties op het lokale en regionale niveau een monopoliepositie (kunnen) vertegenwoordigen. De regionale afdelingen van het VNO, NCW, NCOV en KNOV wedijveren met elkaar om de gunst van de werkgevers en/of ondernemingen. De concurrentie wordt heviger door het gegeven dat deze organisaties nagenoeg over dezelfde doelgroep beschikken.

Bedrijvenkringen

Bedrijvenkringen zijn organisaties waarvan zowel ondernemers als ondernemingen lid kunnen zijn. Door hun lokale en regionale karakter worden deze organisaties door genoemde reorganisatie van de structuur van het openbaar bestuur steeds belangrijker. Over de structuur en het functioneren van bedrijvenkringen was echter recentelijk weinig bekend. Alleen de regionale afdeling in Zuid-Holland van het VNO heeft in 1989 een opdracht gegeven om een onderzoek te doen naar bedrijvenkringen in de regio Zuid-Holland. In 1993 gaf het VNO wederom opdracht voor een onderzoek naar bedrijvenkringen, maar nu meteen reikwijdte van heel Nederland. Uit het onderzoek zijn een aantal algemene kenmerken naar voren gekomen van bedrijvenkringen.

Zo zijn de meeste bedrijvenkringen in Nederland ontstaan tussen 1950 en 1980 met als belangrijkste doel om de belangen te behartigen van ondernemers op voornamelijk lokaal niveau. De meeste bedrijvenkringen zijn niet professioneel van opzet. Slechts enkele kringen kennen een secretariaat. Het lidmaat-

schap is vrijwillig en het aantal leden varieert meestal tussen de vijftig en honderd. De samenstelling van de achterban bestaat voornamelijk uit de sectoren industrie, bouw, groothandel en verkeer en vervoer. Bedrijvenkringen kennen naast belangenbehartigende taak ook een sociale functie door bijeenkomsten, borrels en bedrijfsbezoeken te organiseren voor hun leden.

De toekomst voor bedrijvenkringen

Of bedrijvenkringen door tendensen van decentralisatie en deconcentratie een rol van betekenis gaan spelen in het veld van het openbaar bestuur en het bedrijfsleven is nog onduidelijk. De nationaal-gerichte ondernemersorganisaties zullen in elk geval door middel van allerlei strategieën proberen om een deel van de ondernemers als hun achterban te behouden. Het NCW kan door middel van samenwerking met het meer regionaal gerichte NCOV proberen om op deze manier dicht bij de lokale en regionale besturen te komen. Dat het VNO met het regionaal gerichte KNOV zal gaan fuseren lijkt echter onwaarschijnlijk. Het KNOV heeft namelijk te kennen gegeven dat zij aan samenwerking met het VNO geen behoefte heeft. Dat is dan ook waarschijnlijk één van de redenen waarom het VNO interesse heeft voor de structuur en het functioneren van bedrijvenkringen. Deze kringen zijn immers ook lokaal en regionaal georganiseerd en verschaffen op deze manier toegang tot de relevante besturen. Dat het VNO bedrijvenkringen wel degelijk als één van haar strategieën beschouwd om dicht bij de lokale en regionale besturen te komen blijkt wel uit het door haar uitgeloopte prijzengeld dat zal worden vergeven aan de best functionerende bedrijvenkring van 1994. Op deze wijze hoopt het VNO bedrijvenkringen aan te zetten tot een meer professioneel functioneren. ▽

¹ Dit artikel is gebaseerd op een onderzoek naar bedrijvenkringen dat in opdracht van het VNO werd uitgevoerd door Pauline Vonk en Marcel Aling.

Interview met van Schendelen: hoogleraar Politiek en Bedrijfsleven

Van Schendelen, geboren in 1944, groeide op in de tijd van de verzuiling. Van de kleuterschool tot aan de middelbare school vertoefde hij op Roomse scholen. De tijd van de ontzuiling was één van de belangrijkste ervaringen in zijn jeugd. Zijn vader had in die tijd een fabriekje in de metaalwaren. Hoe moeilijk het is om een klein bedrijfje met 15 man personeel draaiende te houden heeft van Schendelen aan den lijve kunnen ervaren.

Pauline Vonk

Na zijn middelbare schoolopleiding aan het gymnasium alpha volgde hij in de periode van 1963 tot 1970 de studie Politicologie aan de Rode Universiteit te Amsterdam (UVA). In zijn studententijd had hij allerlei baantjes, waarvan één beheerder van een studentenhuis was. Zijn belangrijkste baan was echter bij het dagblad de Tijd, waar hij werkzaam was als verslaggever. Na zeven jaar studeerde hij af. Voor die tijd was dat erg snel. Er was slechts één persoon die net 1 maand voor hem afstudeerde en dat was de heer Rosenthal. Hij vindt het nog steeds jammer dat hij net niet even wat sneller heeft gewerkt.

Na zijn studie had van Schendelen eigenlijk in militaire dienst gemoeten. Hij wilde echter persé niet in dienst. Aangezien hij zich echter niet als gewetensbezwaarde wilde opgeven, bleek een onmisbaarheidsverklaring voor het onderwijs de enige optie te zijn. Van Schendelen wilde dus AIO worden. Hij had wel de ambitie om te promoveren, maar dan niet aan de universiteit te Amsterdam. In die tijd bewonderde hij de socioloog Jacques Van Doorn. Hij nam contact op met Van Doorn en stelde een opdracht voor met betrekking tot ambtelijke processen. Van Doorn zag echter meer wat in een onderzoek naar het parlement. Het proefschrift 'Parlementaire informatie, besluitvorming en vertegenwoordiging' werd het resultaat van zijn AIO-tijd. Aan het begin van zijn AIO-tijd had van Doorn echter eveneens voorge-

steld om onderwijs te gaan geven. Van Schendelen moest dan maar gaan solliciteren bij de heer Van Braam. Van Schendelen herinnert zich nog hoe zenuwachtig hij was. Bij binnenkomst in de kamer van Van Braam diende hij plaats te nemen aan het bureau waarop een bord met broodjes voor Van Schendelen en voor Van Braam was neergezet. Alhoewel Van Braam kennelijk eten en praten tegelijk kon, kon Van Schendelen van de zenuwen geen hap door zijn mond krijgen. Hij kreeg echter toch de functie als staflid van de vakgroep Bestuurssociologie.

Het bedrijfsleven was kennelijk niet zo invloedrijk als de boeken beweerden

Het was eveneens in deze tijd dat het basisidee werd gevormd voor de afstudeervariant Politiek en Bedrijfsleven van de studie Politicologie (en later ook gedeeltelijk voor Bestuurskunde). Van Schendelen gaf les uit tekstboeken waarbij het bedrijfsleven opgevat diende te worden als een machtig en invloedrijk belangengroepencomplex. Bij het lezen van de krant kreeg van Schendelen echter een geheel ander beeld van het bedrijfsleven. Het bedrijfsleven klaagde steen en been over hun positie. De brief van 13 Januari 1976 van de Industriëlen was een uiting daarvan. Het bedrijfsle-

ven was kennelijk niet zo invloedrijk als de boeken beweerden. De tekstboeken bleken hopeloos verouderd te zijn. aangezien deze nog dateerden uit de jaren zestig en daardoor een beeld gaven van het stabiele verzuilde bedrijfsleven. Nadat van Schendelen eerst een aantal artikelen over dit nieuwe beeld van het bedrijfsleven had geschreven, begon hij al snel te denken aan het opzetten van een opleiding.

In 1983 werden de eerste concepten doorgesproken binnen de staf Politicologie. Er werd voor een opzet gekozen van drie vakken en een seminar. Het eerste vak zou een inleiding moeten zijn tot het veld van Politiek en Bedrijfsleven. Het tweede vak belicht de relatie van de overheid richting het bedrijfsleven en het derde vak de relatie van het bedrijfsleven richting de overheid. Het seminar diende politieke risico analyse te omvatten. De eerste lichting studenten die volgens dit project zou afstuderen was in 1986 te Rotterdam. In 1989 kwam de variant naar Leiden. In 1992 werd de opleiding voor het eerst in een andere vorm aan de studie Bestuurskunde te Leiden aangeboden. Het gebonden keuzevak 'Politiek en bedrijfsleven' bestaat uit een combinatie van de vakken 1 en 3. Bestuurskundigen schijnen geen behoefte te hebben aan het tweede vak Politiek-institutionele bemoeienis met het bedrijfsleven. De belangrijkste reden daarvoor is dat bestuurskundigen in hun studie immers al genoeg te maken krijgen met de overheid. Dat zou wel eens kunnen kloppen. ▽